

Jorma Lankinen:

Luonnetestitulokset jalostuksen apu

(*artikkeli on alun perin julkaistu Riisenissä 4/12*)

Suomessa on kolmenkymmenen vuoden aikana testattu n. 30 000 eri rotujen edustajaa, joista nykyään puolet edustaa muita kuin perinteisiä palveluskoirarotuja. Useimmat testattavat ominaisuudet ovat tärkeitä kaikille koirille, ja niiden ollessa myös periytyviä tulisi muidenkin kuin varsinaisten palveluskoirien jalostuksessa huomioida luonteenominaisuudet nykyistä selvemmin. Koiran ulkomuotoa arvioidaan normaalisti vuodessa vain muutaman viikonlopun aikana näyttelyissä, mutta luonteen kanssa olemme tekemisessä 365 päivää vuodessa koko koiran elämän ajan.

Kaikille koirille niiden käyttötarkoituksesta riippumatta tärkeitä ominaisuuksia ovat mm. hermorakenne, kovuus, luoksepäästävyys ja toimintakyky (käytännössä rohkeus). Kun kaikkien mainittujen ominaisuuksien on lisäksi todettu periytyvän, on myös niiden virallinen mittaaminen tärkeää. Jalostuksessa tulisi välttää yhdistämästä kahta samoilta ominaisuuksiltaan heikkoa koiraa keskenään. Esimerkiksi koirien, joiden luonteen pehmeys häiritsee jo normaalielämääkin, yhdistäminen tuottaa melkoisella varmuudella myös pehmeitä jälkeläisiä.

Luonnetestitulokset on valitettavan usein ymmärretty väärin, ja usein keskitytään vain koiran saavuttamaan loppupistemäärään. Loppupistemäärä ei kuitenkaan kerro oikeastaan mitään itse koirasta: täysin samaan loppupistemäärään voi päätyä kaksi hyvinkin erilaista koiraa. Testilomakkeen kuusiportainen asteikko on myös niin kapea, että jopa toisistaan poikkeavat testatut yksilöt voivat saada täsmälleen samanlaisen arvostelun. Tämän vuoksi suosittelenkin kaikille testiin tulijoille tuomarinvideon käyttöä. Tämän videon avulla voidaan varmistaa koiran saamaan tulokseen johtavat syyt myös jälkikäteen. Ohjaajan testijännitys on usein niin suuri, ettei tuomarin antamasta suullisesta arvostelusta jää paljoakaan mieleen, vaikka tämä osuus onkin usein testin tärkein anti.

Luonnetestituloksen hyödyntäminen jalostuksessa on haasteellista, sillä ulkoiset tekijät eivät ole yhtenäisiä ja tulosten hajonta on valitettavan suurta. Myös tuomareiden arvosteluerot ovat joskus valitettavan suuria. Jonkin verran asiaa voidaan korjata käyttämällä mahdollisimman paljon samaa tuomariparia ainakin yhdistyksen omissa testeissä. Säätila ja esim. narttukoirien hormonikierrot saattavat myös vaikuttaa lopputulokseen.

Ainoa tapa arvioida jonkintasoisella luotettavuudella luonnetestituloksia on jälkeläisarvostelu. Tämä kuitenkin edellyttää aktiivista testausta, jotta koirien jälkeläismäärät ovat riittävän suuria. Kuitenkin yksittäisiäkin tuloksia kannattaa hyödyntää jalostuksessa samoilla perusteilla kuin ulkomuotojalostuksessakin. Kahta saman virheen/puutteen omaavaa yksilöä ei tulisi koskaan yhdistää. On myös huomioitava, että eri testiominaisuudet periytyvät eriasteisesti.

Luonnetestimme perustuu 1900-luvun alun kynologiseen tietämykseen ja on termistöltään jo menneen ajan mukainen. Kaikkia testissä mainittuja ominaisuuksia ei nykyinen kynologinen tietämys enää tunne.

1. Toimintakyky

Toimintakyvyllä tarkoitetaan luonnetestissä koiran kykyä ratkoa itsenäisesti sille asetettuja ongelmia. Toimintakykyä on myös pako: vain paikalleen juuttuminen kuvaa toimintakyvyttömyyttä.

Tällaista erillistä ominaisuutta ei nykytiede tunne, ja ominaisuuden arvosteluperiaatteet tekevät siitä lähinnä yleisarvosanan koiran testistä. Periaatteessa koira, joka saa tästä positiivisen arvosanan, on luonteeltaan suhteellisen hyvä, negatiiviseen päätyvällä koiralla on useimmiten puutteita rohkeudessa. Tarkempi arviointi on vaikeaa tuomarien tosistaan poikkeavien käsitysten vuoksi.

2. Terävyys

Terävyys on tunnetusti voimakkaasti periytyvä luonteenominaisuus. Yhdistelmää negatiivinen toimintakyky (puutteita rohkeudessa) ja suuri terävyys tulee välttää.

3. Puolustushalu

Terävyyden sukulaisominaisuus. Terveluonteinen koira puolustaa aina omaa laumaansa.

4. Taisteluhalu

Taisteluhalu ei sellaisenaan nykykynologia tunne, mutta se on yhdistelmä hyvin tärkeitä koiran ominaisuuksia ja jalostuksellisesti hyvin tärkeä. Taisteluhalun arvosana kuvaa mm koiran ”moottorin” kokoa, ja on myös selvästi periytyvä. Koira, joka ei osoita testissä edes pientä taisteluhalua, ei omaa riittäviä ominaisuuksia jalostuskoiraksi.

5. Hermorakenne

Hermorakenteen arvostelu on hyvin sekalaista, joten siinäkin kannattaa katsoa vain, onko arvosana positiivinen vai negatiivinen. Negatiivisella hermorakenteella varustettu koira ei ole jalostusainesta.

6. Temperamentti

Voimakkaasti periytyvä ominaisuus, johon ei voi vaikuttaa kuin pitkän tähtäimen jalostuksella.

7. Kovuus

Hyvin tärkeä jalostuksellinen ominaisuus, joka määrää koiran perimän vaikutuksen luonteen ilmiöihin. Pehmeä koira muuttuu koko elämänsä ajan käytökseltään kokemusten mukaan, kun taas kova koira ilmentää käytöksessään perimäänsä. Pehmeyden aiheuttamat muutokset koiran käyttäytymisessä tekevät luonteen jalostamisen haasteelliseksi. Liiallinen pehmeys luo koiralle helposti muita luonteenongelmia, joten sitä tulee välttää. Kahta pehmeää koira (arvosana -2) ei tule yhdistää jalostuksessa.

8. Luoksepäästävyys

Ei erillinen ominaisuus.

Jokaiselle rodulle tulisi luoda luonnetestin tulosprofiili, johon testattavien yksilöiden tuloksen toivotaan osuvan. Kaikkien rotujen ei voida olettaa päätyvän optimissaan testin maksimipistemäärään, vaan profiili on laadittava koiran rotumääritelmän ja rodun historiallisen käyttötarkoituksen mukaan. Tässä tehtävässä tulisi olla mukana myös luonnetestituomari, joka tietää eri ominaisuuksien arvosteluperiaatteet.

Tärkeintä testauksissa on tiedon saaminen, ei yksittäisten tulosten arvostelu. Vain keräämällä mahdollisimman paljon tietoa tämänhetkisen kannan luonteista, voidaan vaikuttaa luonteiden kehittymiseen.

Joillain palveluskoiraroduilla (rottweiler, valkoinenpaimenkoira, bouvier) PEVISA edellyttää jokaisen jalostusyksilön testaamista luonnetestillä tai MH-luonnekuvauksella ennen jalostukseen käyttöä (ilman testausta pentuja ei siis saa rekisteröityä). Tuloksella ei tässä tapauksessa ole merkitystä, mutta ainakin kasvattajat ja pennunostajat saavat objektiivista tietoa jalostuskoiriensa luonteista.